

Nr 7.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till förordning angående siktning av rågmjöl och förordning om viss sammansättning av rågröd; given Stockholms slott den 14 januari 1915.

Under återopande av bifogade utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed inhämta riksdagens yttrande över bilagda förslag till förordning angående siktning av rågmjöl och till förordning om viss sammansättning av rågröd; och vill Kungl. Maj:t, efter mottagandet av riksdagens svar, företaga den slutliga prövningen av samma förslag och förordna om utfärdande av författningar i förevarande ämnen.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kunglig nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Johan Beck-Friis.

Förslag

till

Kungl. Maj:ts nådiga förordning angående siktning av rågmjöl.

1 §.

Vid framställning av rågmjöl till avsalu eller för annans räkning mot ersättning må ej mjölet siktas finare, än att av etthundra kilogram råg erhållas minst åttifem kilogram mjöl.

Ej heller må någon hålla till salu rågmjöl, som är finare siktat än nyss är sagt, där han ej kan visa, att det blivit framställt utom landet eller ock inom landet före det denna förordning trätt i kraft.

Vad ovan stadgas gälle ock i avseende å rågmjöl, som av ekonomisk förening framställes för dess medlemmars räkning eller åt dem saluhålles.

2 §.

Bryter någon mot bestämmelse i 1 §, straffes med böter från och med tio till och med femhundra kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, varom i första stycket av denna paragraf förmåles, fortsätter eller förnyar samma förseelse, skall, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till de böter, som äro bestämda för sådan förseelse.

3 §.

För förseelse, som i 2 § sägs, vare, där den med husbondes vetskap begås av hans hustru, husfolk eller i hans arbete antagen person, husbonden ansvarig, liksom vore förseelsen begången av honom själv.

4 §.

Förseelse, varom i 2 § förmäles, skall åtalas av allmän åklagare, i stad hos polisdomstol, därest särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare och, där sådan icke finnes, vid allmän domstol samt å landet vid allmän domstol; och gälle i fråga om klagan över domstols eller poliskammares beslut i dessa mål vad i allmänhet angående besvär i brottmål finnes förordnat.

5 §.

Ådömda böter skola tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

Denna förordning träder i kraft från och med fjärde dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i svensk författningssamling, och gäller, där ej Konungen finner skäl annorlunda förordna, till den 1 september 1915; dock skall vad i 1 § andra stycket stadgas icke äga tillämpning, förrän från och med tionde dagen efter förordningens ikraftträdande.

Förslag

till

Kungl. Maj:ts nådiga förordning om viss sammansättning av rågbröd.

1 §.

Vid tillverkning till avsalu av bröd, vid vars framställning användes rågmjöl till större myckenhet, än som i vikt motsvarar fjärdedelen av det använda mjölet, skall i degen tillsättas minst en viktdel potatis mot tre viktdelar rågmjöl eller en viktdel potatismjöl, potatisflingor eller majs-mjöl mot nio viktdelar rågmjöl.

Ej må någon hålla till salu bröd, vid vars tillverkning icke iakttagits vad nyss är sagt, där han ej kan visa, att det framställts utom landet eller ock inom landet före det denna förordning trätt i kraft.

Vad ovan stadgas gälle ock i avseende å bröd, som av ekonomisk förening tillverkas för dess medlemmars räkning eller åt dem saluhålles.

2 §.

Bryter någon mot bestämmelse i 1 §, straffes med böter från och med tio till och med fem hundra kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, varom i första stycket av denna paragraf förmåles, fortsätter eller förnyar samma förseelse, skall, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till de böter, som äro bestämda för sådan förseelse.

3 §.

För förseelse, som i 2 § sägs, vare, där den med husbondes vetenskap begås av hans hustru, husfolk eller i hans arbete antagen person, husbonden ansvarig, liksom vore förseelsen begången av honom själv.

4 §.

Förseelse, varom i 2 § förmäles, skall åtalas av allmän åklagare, i stad hos polisdomstol, därest särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare och, där sådan icke finnes, vid allmän domstol samt å landet vid allmän domstol; och gälle i fråga om klagan över domstols eller poliskammares beslut i dessa mål vad i allmänhet angående besvär i brottmål finnes förordnat.

5 §.

Ådömda böter skola tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

Denna förordning träder i kraft från och med fjortonde dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i svensk författningssamling, och gäller, där ej Konungen finner skäl annorlunda förordna, till den 1 september 1915.

---

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14
januari 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet friherre Beck-Friis anförde.

Från statens livsmedelskommission hava till Kungl. Maj:t inkommit två särskilda framställningar av den 9 och den 14 januari 1915, avseende en var i sin mån att trygga den för närvarande hårt anlidade tillgången på brödsäd, närmast råg.

*Förbud mot
viss finare
siktning av
rågmjöl.*

Den ena av dessa framställningar utmynnar i ett förslag till lagbestämmelser om förbud mot viss finare siktning av rågmjöl. I denna fråga anför kommissionen:

»En av statens livsmedelskommission med ledning av nu tillgängligt material verkställd beräkning av vårt lands behov av brödsäd och utländskt mjöl intill tiden för innevarande års skörd giver till resultat de siffror, som framgå av följande tablå.

Importbehov av brödsäd och mjöl 1 december 1914 för konsumtionsåret
1914—1915.

	Vete	Vetemjöl	Råg	Rågmjöl
	1,000 ton			
Medelskörd 1908/1912	203.7		633.1	
Importöverskott (exportöverskott —) i medeltal konsumtionsåren 1 ok- tober—30 september 1908/1909— 1912/1913	184.3	7.3	75.5	9.4
Tillgång i medeltal under konsum- tionsåren 1 oktober—30 september 1908/1909—1912/1913	388.0		708.6	
1914 års skörd	219.5		719.8	
Importbehov (överskott +) i medel- tal under konsumtionsåret 1914— 1915	168.5	7.3	+ 11.2	9.4
Å nederlag $\frac{1}{8}$ 1914	3.5	0.6	4.4	0.3
Importerat $\frac{1}{8}$ — $\frac{1}{12}$ 1914	10.6	3.0	1.8	—
Avslutade köp enligt uppgift $\frac{1}{12}$ 1914	15.3	—	6.8	—
Ytterligare importbehov (—) eller överskott (+) för konsumtionsåret 1914—1915	— 139.1	— 3.7	+ 24.2	— 9.1

Såsom tablan visar kan — med den reservation rörande de kalkylerade siffrornas tillförlitlighet, som nödvändig göres bland annat av den bristande kännedomen angående storleken av de vid konsumtionsårets början inneliggande lager — en brist beräknas, som för vete uppgår till 139,100 ton och för vete- och rågmjöl till sammanlagt 12,800 ton, medan av råg ett överskott å 24,200 ton synes vara för handen. Den beräknade totala bristen å brödsäd och mjöl torde sålunda kunna anslås till omkring 133,000 ton spannmål.

Visserligen torde det icke vara osannolikt, att årets konsumtion av brödsäd kommer att något understiga den normala. Men denna minskade konsumtion torde å andra sidan motvägas av att brödsäd, om ock i ringa omfattning, under innevarande konsumtionsår uppgives hava använts för utfodring av kreatur.

Jämlikt nådigt beslut av Eders Kungl. Maj:t skall genom statens livsmedelskommissions försorg och för statens räkning under den närmaste tiden importeras 60,000 ton vete. För svenska kommuners räkning är avsett att även genom livs-

medelskommissionens försorg under samma tid införas omkring 20,000 ton brödspannmål. Sedan dessa kvantiteter importerats till landet — denna införsel torde, om ej oförutsedda hinder möta, kunna vara slutförd före nästinstundande april månads utgång — skulle således kvarstå en brist å något över 50,000 ton brödsäd (eller i runt tal 5 procent av rikets hela årskonsumtion), därvid dock, såsom nämnts, någon hänsyn till de vid konsumtionsårets början förefintliga förråd icke tagits.

Det finnes visserligen skäl hoppas, att det återstående behovet till icke ringa del skall komma att fyllas genom den enskilda importen, vilken på grund av brödsäd- och mjöltullarnas suspension erhållit en väsentlig lättnad. Likväl torde med hänsyn dels till ovissheten rörande denna imports omfattning, dels ock till de växande svårigheter, som samfärdseln med exportlandet, Amerika, erbjuder, även alla andra utvägar böra prövas, varigenom vårt lands tillgång på brödsäd, direkt eller indirekt, utökas.

En åtgärd, vilken i sådant syfte länge varit föremål för kommissionens uppmärksamhet, är genomförande av förbud mot siktning av brödspannmål, närmast råg. I skrivelse den 30 sistlidna oktober till herr statsrådet och chefen för Kungl. jordbruksdepartementet har kommissionen — med avstyrkande av åtgärders vidtagande vid dåvarande tidpunkt för att på lagstiftningens väg genomföra förbud mot siktning av råg och med förmålan att kommissionen redan inlett samt planerat en fortsatt upplysningsverksamhet för att söka på frivillighetens väg bringa det sammalna rågmjålet till största möjliga användning — framhållit, att kommissionen under den kommande tiden, därest utsikterna minskades för vårt lands förseende med dess normala behov av brödsäd, skulle ägna frågan om den berörda åtgärdens realiserande genom lagstiftningens ingripande en förnyad prövning.

Då förhållandena numera synas vara sådana, att varje möjlighet bör utnyttjas, varigenom det inom landet befintliga förråd av brödsäd på lämpligaste sätt kan bringas till användning, torde enligt kommissionens uppfattning tidpunkten vara inne att till närmare undersökning upptaga jämväl denna lagstiftningsfråga.

Genom siktning av vete erhålles såsom avfallsprodukt bland annat vetekli. Detta är ett synnerligen gott, framför allt för nötkreaturens utfodring viktigt fodermedel och under nu rådande förhållanden, med dess ytterligt försvårade tillförsel av utländskt vetekli och andra foderämnen, som lämpligen kunna ersätta detta, av den största betydelse för landet. Ett förbud mot siktning av vete skulle beröva lantbrukarna denna starkt efterfrågade vara och kan således knappast betecknas såsom en lämplig åtgärd.

Det genom siktning av råg erhållna kliet har däremot ej samma utbredning såsom foder. Det kommer endast i mindre grad än vetekli i betraktande för utfodring i ladugården utan användes huvudsakligen såsom foder åt svin och hästar och kan där med fördel ersättas av andra fodermedel, såsom majs, i fråga om vilka utsikterna till införsel från utlandet äro vida större än för vetekli. Rågkli föres överhuvud endast i begränsad omfattning i handeln, vadan upphörandet av dess förekomst där icke skulle medföra någon större rubbning för vare sig konsumenter eller producenter. Slutligen bör även beaktas att, medan bröd, bakat av sammalet vetemjöl, fort blir torrt och därför endast kan lagras någon kort tid, är brödet av det sammalna rågmjålet en vara, som tål en längre tids förvaring.

Av den kvantitet rågmjöl, som produceras av de större kvarnarna i riket, utgöres omkring 30—40 procent av rågsikt, medan återstoden kommer på det sam-

malna mjölet. De mindre kvarnarnas rågmjölsproduktion torde till större delen utgöras av sammalet mjöl. Enligt approximativa beräkningar skulle alla kvarnars sammanlagda årskonsumtion av råg för förmalning till rågsikt uppgå till omkring 100,000 ton. Förmaldes denna kvantitet råg till sammalet mjöl i stället för till rågsikt, skulle mjölmängden ökas med 30—35,000 ton för ett års produktion. En ökning i denna proportion skulle sålunda bliva följden av ett förbud mot rågsiktning.

Mot ett dylikt förbud har, utom hänsynen till behovet av rågkli, varom kommissionen ovan yttrat sig, jämväl anförts, att det skulle omöjliggöra fortsatt bakning av de bröd av rågsikt med tillsats antingen av vetemjöl (limpor) eller av kornmjöl, vilka inom vissa delar av landet ingå såsom en viktig del i brödkonsumtionen. Det är givet, att man under vanliga förhållanden vore skyldig den största hänsyn till förekomsten av dylika särskilda konsumtionsvanor. Men under nu rådande, ytterligt allvarliga tid kan med skäl påfordras, att den enskilde må underkasta sig någon uppoffring inom området för sin hushållning till fromma för det allmännas väl. I varje fall må hänsyn av denna art ej resa hinder mot genomförandet av en åtgärd, varigenom tillgången på vårt måhända viktigaste näringsmedel, brödet, i ej ringa mån skulle ökas. Det av enbart sammalet mjöl bakade brödet, det torra spis- eller knäckebrödet samt det grova rågbrödet (ankarstock m. fl.), är icke blott ett gott och närande bröd, det är därtill billigare än bröd av vetemjöl eller rågsikt eller av vetemjöl och rågsikt. Dess användande innebär således en vinst ej endast för folkhushållningen i dess helhet utan ock för den enskildes hushållning.

Det torde emellertid här tillika böra framhållas, att, enligt vad från kvarnindustriens målsmän upplysts, en föreskrift om sammalning av råg icke helt lär omöjliggöra ett fortsatt tillhandahållande i viss omfattning av såsom rågsikt betecknat mjöl.

Lagstiftning om förbud i viss utsträckning mot siktning av råg har genomförts i bl. a. Tyskland och Österrike. Emellertid gäller förbudet i intet av dessa länder varje grad av siktning. Medan vid siktning av råg i allmänhet av 100 kilogram säd erhållas 65 kilogram mjöl, så föreskriver den tyska lagen utmalning till 72 och den österrikiska till 82 procent. Vill man av rågen erhålla så stor kvantitet mjöl som möjligt, torde utmalning emellertid kunna ske till 95 procent. En dylik förmalning synes ock mest överensstämma med syftet av den här ifrågasatta åtgärden, vars ändamål delvis skulle förfelas, om man icke på den väg, på vilken man vill slå in, sökte vinna det största möjliga resultatet.

I anslutning till här anförda grundsatser har kommissionen utarbetat följande utkast till lag om förbud mot siktning av råg.

Utkast

till

Lag om förbud mot siktning av råg.

1 §.

Vid framställning av rågmjöl må siktning icke ske i vidare mån, än att av etthundra kilogram råg erhållas minst nittifem kilogram mjöl.

2 §.

Ej må någon hålla rågmjöl till salu, med vetskap att mjölet framställts i strid mot vad i 1 § föreskrives, ej heller saluhålla bröd, bakat av sådant mjöl.

Vad sålunda stadgats gäller även i avseende å rågmjöl och bröd, som av ekonomisk förening tillhandahålles dess medlemmar men ej i fråga om sådant mjöl, som införts från utlandet, eller därav bakat bröd.

3 §.

Bryter någon mot bestämmelserna i 1 eller 2 §, straffes med böter från och med tio till och med femhundra kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under tiltal för förseelse, varom i första stycket av denna paragraf förmåles, fortsätter eller förnyar samma förseelse, skall, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till de böter, som äro bestämda för sådan förseelse.

4 §.

För förseelse, som i 3 § sägs, vare, där den med husbondes vetskap begås av hans hustru, husfolk eller i hans arbete antagen person, husbonden ansvarig, liksom vore förseelsen begången av honom själv.

5 §.

Förseelse, som i 3 § omförmåles, skall åtalas av allmän åklagare, i stad hos polisdomstol, därest särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare och, där sådan icke finnes, vid allmän domstol samt å landet vid allmän domstol; och gälle i fråga om klagan över domstols eller poliskammares beslut i dessa mål vad i allmänhet angående besvär i brottmål finnes förordnat.

6 §.

Ådömda böter skola tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

7 §.

Konungen äge meddela de närmare föreskrifter, som må erfordras för tillämpning av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1915 och gäller till och med den 1915; dock skall vad i 2 § stadgas ej äga tillämpning i avseende å försäljning av mjöl eller bröd, framställt före förstnämnda dag.

Till speciell motivering av förestående förslag vill kommissionen anföra allenast följande.

1 §. Vid formulering av denna paragraf har hänsyn tagits till nödvändigheten av att ur synpunkten av lagens effektivitet förhindra ett sådant kringgående av dess föreskrifter, varigenom rågmjöl, vilket förmalts till sammald, sedermera skulle kunna undergå en siktningprocess. Därför har siktningförbudet ansetts böra drabba icke allenast förmalning av råg utan varje framställning av rågmjöl.

En mycket betydande del av särskilt de mindre kvarnarnas förmalning sker för lantbrukares eller andras räkning, vilka till kvarnägaren betala en viss förmalningsavgift (kontant eller in natura). Stadgandet synes böra gälla även för dylik förmalning, men har det icke ansetts behöfligt att härom införa särskild föreskrift, då paragrafens formulering torde innesluta jämväl denna verksamhet.

7 §. Då det kan bliva nödvändigt att utfärda särskilda föreskrifter för lagens tillämpning, bl. a. till vinnande av kontroll över dess efterlevnad, har jämlikt detta stadgande dylik befogenhet lagts i Konungens hand.

Beträffande lagens giltighetstid har kommissionen förutsatt, att den endast skulle äga tillämpning under den tid nu rådande förhållanden vara. En eventuell lag i ämnet synes knappast kunna träda i kraft tidigare än omkring den 15 februari 1915. Beräknas konsumtionsperioden från denna dag ett år framåt, när man en tidpunkt, vid vilken behovet av den nu ifrågasatta åtgärden måhända sedan länge upphört. Möjligen kan det under sådana omständigheter befinnas lämpligt att bestämma lagens giltighetstid till ett halvt år.

Med anledning av vad sålunda anförts får statens livsmedelskommission härmed hemställa, att Eders Kungl. Maj:t ville till 1915 års riksdag framställa förslag om antagande av en i huvudsaklig överensstämmelse med förestående utkast utarbetad lag om förbud mot siktning av råg.»

Lika med kommissionen anser jag åtgärder av ifrågavarande slag påkallade för att bereda ökad trygghet för att erforderlig tillgång å material till brödsäd för landets inbyggare må förefinnas under nuvarande förhållanden. I likhet med livsmedelskommissionen anser jag icke lämpligt att ifrågasätta bestämmelser angående siktning av vetemjöl. Vad kommissionen föreslagit beträffande siktning av rågmjöl, vill jag däremot i huvudsak tillstyrka. I dess författningsförslag har jag dock ansett mig böra vidtaga några smärre förändringar; och tillåter jag mig här särskilt omnämna tre.

*Departements-
chefen.*

Kommissionen har föreslagit, att siktningen skall göras så grov, att ända till nittifem procent mjöl erhållas. Detta synes mig dock vara att gå längre, än förhållandena åtminstone för närvarande torde kräva. Jag föreslår därför, att procenttalet bestämes till åttifem. Redan därmed skulle man vinna högst betydligt för utökande av landets förråd av rågmjöl. Denna siktningsgrad är ungefär densamma, vilken bestämts såväl i Österrike som i Tyskland, sedan numera, enligt inhämtade upplysningar, även sistnämnda land stadgat åttitvå procent.

I avseende å saluhållande av rågmjöl, som vore finare siktat än vid framställningen finge ske, har kommissionen föreslagit förbud däremot endast där det kunde visas vetskap hos säljaren om mjölets otillbörliga beskaffenhet. Jag finner det riktigare att å säljaren lägga förpliktelsen att tillse, att det mjöl, han utbjuder, är av föreskriven halt. Är mjölet icke av sådan beskaffenhet, bör han därför gå fri från ansvar, endast där han kan visa, att mjölet framställts utom landet eller ock inom landet före det förordningen trätt i kraft. Emellertid synes mig i samband härmed böra åt säljaren beredas en viss frist, inom vilken han må hinna inventera och kunna utan vidare avyttra sitt förråd av tidigare framställt, finare siktat mjöl. Denna frist torde lämpligen kunna bestämmas till fjorton dagar.

Att, såsom kommissionen föreslagit, utsträcka bestämmelserna i den nu ifrågasatta förordningen till att omfatta även saluhållandet av bröd, synes mig icke lämpligt.

Viss sammansättning av rågbröd.

Kommissionens andra framställning avser viss sammansättning av rågbröd. Härom anför kommissionen:

»Såsom statens livsmedelskommission i tidigare underdåniga skrivelser den 9 och 22 sistlidna december haft anledning framhålla, har kommissionen sedan länge haft sin uppmärksamhet fästad vid möjligheterna att genom tillsatser av potatispreparat, närmast potatismjöl och potatisflingor, till det vid brödbakning använda vete- och rågmjölet ernå en indirekt besparing av landets tillgång på brödsäd. I sådant syfte har kommissionen dels genom hänvändelse till de lokala livsmedelskommissionerna, till bageriudkare m. fl. sökt verka för att en dylik tillblandning på frivillighetens väg må i största möjliga utsträckning komma till stånd vid bakning såväl i bagerier som i hemmen, dels ock hos Eders Kungl. Maj:t hemställt om träffande av sådana anordningar, varigenom allt vid kronobagerierna bakat bröd komme att framställas med viss tillsats av potatismjöl eller potatisflingor. Då vidare produktionen inom landet av sistnämnda vara ännu är mycket ringa, har kommissionen uppmanat hushållningssällskapen i de län, där för dylik produktion lämplig potatis frambringas, att söka verka för att framställning av potatisflingor må upptagas i större skala,

och har kommissionen jämväl utlovat sin medverkan för det praktiska realiserandet av detta önskemål.

Kommissionen anser sig visserligen kunna hysa den förhoppningen, att genom dessa åtgärder såväl bland producenter som den konsumerande allmänheten intresse skall väckas för den nu berörda frågan. Någon del av det i handeln förda och det i hemmen bakade brödet lär således säkerligen komma att framställas med tillsats av potatispreparat — det hembakade brödet väl även med potatis. Uppställes emellertid det önskemålet, att hela den kvantitet potatismjöl och potatisflingor, som nu är och under den närmaste framtiden kan bli tillgänglig i landet för användning på nu antytt sätt, också verkligen skall så utnyttjas, är det ovisst, om ett dylikt syfte kan vinnas blott genom anlitande av här nämnda utvägar. För sådant ändamål är det antagligt, att i vårt land, liksom fallet varit jämväl annorstädes, lagstiftningens tvång måste tillgripas.

Det synes vara uppenbart, att under nu rådande förhållanden ingen möjlighet bör lämnas åsido, varigenom vårt lands tillgång på brödsäd, direkt eller indirekt, utökas. Vid den snart sagt för varje dag växande svårigheten att genom tillförsel från utlandet trygga landets nödvändiga behov av brödsäd måste främst varje sådan utväg försökas, varigenom det inom landet befintliga förråd av brödsäd på lämpligaste sätt fullt utnyttjas. I sådant syfte har kommissionen ock till Eders Kungl. Maj:t denna dag ingivit underdånig framställning med förslag rörande förbud mot siktning av råg. Men det synes kommissionen även vara en angelägenhet av största vikt att tillse, att varje inom landet förefintlig eller producerad vara, vilken kan om ock blott till någon del ersätta brödsäd såsom människoföda, må komma till dylik användning.

Genom omfattande försök har ådagalagts, att såväl potatismjöl som potatisflingor med fördel kunna nyttjas såsom tillsats till vete eller rågmjöl vid brödbakning. Av *potatisflingor* är produktionen visserligen, som sagt, f. n. ringa — den bedrivs endast å en ort, Vittskövle gård i Kristianstads län, och torde icke kunna uppdrivas till mer än omkring 70 ton per månad. Ehuru, såsom redan antytt, utsikter icke helt och hållet saknas för att produktion av denna art inom kort skall kunna upptagas även på andra platser, bjuder försiktigheten dock att tillsvidare ej räkna nämnvärt härmed. Vad däremot tillgången på och fabrikationen av *potatismjöl* beträffar, så är ställningen en annan. På grund av tidigare års överproduktion inom stärkelseindustrien förefinnes f. n. inom landet ett överskott av potatismjöl utöver normalt konsumtionsbehov, vilket överskott kan beräknas till omkring 8,000 ton. Därtill kommer, att även av den för framställande av potatismjöl använda råvaran, fabrikspotatisen, ett ansevärt överskott nu förefinnes, på grund därav att brännvinsbränningen, vid vilken samma råvara kommer till användning, dels under innevarande tillverkningsår hittills reducerats till 40 procent av sedvanlig omfattning, dels ock enligt Eders Kungl. Maj:ts beslut helt upphört den 2 innevarande januari. Den kvantitet fabrikspotatis, som av dessa anledningar icke kommit till användning för brännvinstillverkning, kan, enligt av kommissionen inhämtade uppgifter, uppskattas till omkring 300,000 hl. På grund av den rådande stora bristen på annat kreatursfoder torde emellertid en betydande del av denna potatiskvantitet komma att användas till utfodring. För potatismjöltillverkningen torde endast omkring en fjärdedel av nyss angivna överskott eller omkring 75,000 hl. potatis vara att påräkna. Härav kunna produceras omkring 800 ton potatismjöl. Det kan sålunda antagas, att för konsumtionen under år 1915 finnes tillgängligt ett

överskott av potatismjöl belöpande sig till sammanlagt omkring 8,800 ton. Därest kommissionens tidigare omnämnda underdåniga förslag rörande tillsats av viss mängd potatispreparat till det i kronobagerierna bakade bröd vinner Eders Kungl. Maj:ts nädiga bifall, komme emellertid viss del av denna kvantitet att tagas i bruk för nämnda ändamål. Den sålunda disponerade mängden potatispreparat torde emellertid icke kunna beräknas till mer än högst 500 ton (för ett halvt år), vadan för annat bruk skulle återstå omkring 8,300 ton. Hela denna kvantitet torde före nästinstundande vår efter hand bliva disponibel.

Den effektivaste åtgärden för att bringa nämnda kvantitet potatispreparat till användning vid brödbakning torde vara utfärdande av föreskrift, att allt eller viss del av det bröd, som föres i handeln, skall vara framställt med viss tillsats av potatispreparat.

En föreskrift av denna art har utfärdats i Tyskland, där, enligt lag den 28 oktober 1914, bestämmes, att, då rågröd föres i handeln, måste vid dess bakning potatis användas, och stadgas, att potatishalten vid användande av potatisflingor, potatisvals mjöl eller potatisstärkelsemjöl skall uppgå till minst fem vikt-delar på 95 vikt-delar rågmjöl. Användes krossad eller riven potatis, så motsvara 4 vikt-delar potatis en vikt-del potatispreparat.

En av kommissionen verkställd undersökning rörande den kvantitet mjöl, som årligen förbrukas av bagerierna i riket, har givit vid handen, att, approximativt beräknat, av vetemjöl användes för det i handeln förda brödet omkring 70,000 ton, av rågsikt omkring 25,000 och av sammalet rågmjöl omkring 125,000 ton, allt per år. Rågmjöl kommer sålunda till användning i mer än dubbelt så stor kvantitet som vetemjölet. Av det senare bakas därjämte ett stort antal olika brödsorter, i vilka en tillblandning av potatismjöl icke, med bibehållande av brödets karaktär i övrigt, torde kunna lämpligen ske. Därest kommissionens samtidiga underdåniga hemställan rörande utfärdande av förbud mot rågsiktning vinner Eders Kungl. Maj:ts nädiga bifall, komme sannolikt huvudsakligen sammalet rågmjöl att stå till bagarnas disposition. Av detta mjöl bakas i huvudsak endast två brödsorter, spis- eller knäckebröd och grovt mjukt bröd (ankarstock o. d.), i vilka en viss mängd potatismjöl visat sig kunna utan svårighet tillsättas.

Utgår man sålunda från att den för bakning av allt i handeln fört bröd av rågmjöl använda mjölkvantitet under loppet av ett år utgör 150,000 ton — varvid hänsyn, på grund av siffrornas överhuvud approximativa natur, ej tagits till den ökning av mjölkvantiteten, som torde bliva en följd av siktningsförbudet — synes man kunna beräkna, att förefintligheten av tidigare angivna överskottskvantitet av potatispreparat — 8,300 ton — bör möjliggöra en obligatorisk tillblandning till allt under ett år i handeln fört rågröd av minst 5 procent potatismjöl. Emellertid torde man vid dessa beräkningar böra utgå från en kortare konsumtionsperiod än ett helt år. En eventuell lag i ämnet synes knappast kunna träda i kraft tidigare än omkring den 15 februari 1915. Beräknas konsumtionsperioden från denna dag ett år framåt, när man en tidpunkt, vid vilken behovet av den nu ifrågasatta åtgärden måhända sedan länge upphört. A andra sidan blir hela den för åtgärdens realiserande nödiga kvantiteten potatismjöl, såsom redan nämnts, tillgänglig efter hand redan före nästinstundande vår. Under sådana omständigheter torde det vara lämpligt att beräkna konsumtionsperioden till exempelvis endast ett halvt år och sålunda förutsätta en tillsats till rågmjölet av minst 10 procent potatispreparat.

Genom en lagstiftning i anslutning till här framhållna synpunkter skulle sålunda vinnas en besparing av landets brödsädesförråd genom användning för brödbakning av det överskott av främst potatismjöl, som redan förefinnes eller som ytterligare kan uppstå vid avverkning av den kvantitet fabrikspotatis, som ej förbrukats såsom kreatursfoder. Det bör emellertid framhållas, att en lagstiftning av denna art vid sitt genomförande torde bereda icke obetydliga praktiska svårigheter. Till en början är den kvantitet potatismjöl, som är eller kan bli tillgänglig för här ifrågasatta syfte, så relativt liten, att svårigheter kunna uppstå för en någorlunda jämn fördelning av varan över landet. En följd av denna knapphet kan även bli ojämnhet i pris och en mer eller mindre betydande prisstegring, särskilt då en stor del av försäljningen torde komma att förmedlas genom mellanhänder. Potatismjöltilverknigen är vidare, då odling av fabrikspotatis förnämligast förekommer endast i södra Sverige, huvudsakligen koncentrerad till de sydliga landskapen, främst Skåne och Blekinge. Varans pris kommer på grund härav att ställa sig ej oväsentligt högre i mellersta och framför allt i norra Sverige än i de södra delarna av landet. Emellertid är redan den för leverans vid fabriktionsorten gällande notering å potatismjöl något högre — för närvarande omkring 2 kronor per 100 kilogram — än det pris, som det sammalna rågmjölet betingar för leverans vid kvarnen. Härav följer, att en tillsats av potatismjöl vid bakning av rågröd i någon mån fördyrar råmaterialet för dylikt bröd med ett mindre belopp redan i södra Sverige och med en summa, som för övriga trakter i riket stegras i förhållande till deras avstånd från produktionsorten för potatismjöl. En föreskrift om obligatorisk tillsats av potatismjöl till rågmjöl vid bakning av salubjudet bröd kan således komma att medföra en prisstegring å dylikt bröd, i den mån priset å potatismjöl överstiger det sammalna rågmjölets pris.

En dylik olägenhet uppstår visserligen icke, om i stället för potatismjöl potatisflingor tillsätts rågmjölet, enär priset å sistnämnda preparat för närvarande är omkring 7 kronor per 100 kilogram billigare än det sammalna rågmjölet och även i nordligaste Sverige potatisflingor borde kunna säljas till ett pris, som understeg dylikt mjöls. Men, som redan nämnts, är produktionen av denna vara ännu så ringa, att den äger föga betydelse för det här avsedda syftet, och utsikterna för denna produktions ökning under den tid, som här kommer i betraktande, äro synnerligen ovissa.

En annan utväg däremot, som valts bland annat i Tyskland, är medgivandet av tillsats av *potatis* i oförädlad form. Visserligen lär användandet härav för de större bagerierna medföra svårigheter men torde, liksom för den enskilda hushållningen i hemmen, väl låta sig genomföras i mindre bagerier. En föreskrift i sådant syfte skulle möjliggöra ett utbyte av potatismjölet mot en vara, som utom sitt relativt billiga pris även har den fördelen att vara lätt tillgänglig överallt i landet. Olägenheten av ett dylikt medgivande ligger närmast däri, att, då det givetvis är uteslutet att kunna på förhand beräkna den utsträckning, i vilken det kan komma till användning, det hart när omöjliggör varje något så när exakt kalkyl rörande den med hänsyn till förefintlig tillgång lämpliga proportionen mellan mjöl och här ifrågasavarande tillsatser vid brödbakningen. I fråga om denna proportion bör för övrigt anmärkas, att denna för potatis, som på viss vikt del håller väsentligt större fuktighet och mindre stärkelsehalt än samma vikt del potatismjöl eller potatisflingor, måste av näringsvärdehänsyn sättas högre än för nämnda potatispreparat. Vidare

bör ej heller förbises, att en i större skala förekommande inbakning av matpotatis — fabrikspotatisen kan av fraktkostnadsskäl endast förutsättas komma till sådan användning i de orter, där den produceras — leder till minskad tillgång på potatis för vanlig konsumtion såsom människoföda.

Det kan sålunda icke förnekas, att en lagstiftning av här ifrågasatt art kan mötas med allvarliga betänkligheter. Då den av densamma berörda frågan emellertid är av den största betydelse för ett av de viktigaste intressen, som statens livsmedelkommission satts att bevaka, har kommissionen ansett sig böra förebringa den utredning, som kunnat åstadkommas, och jämväl underställa Eders Kungl. Maj:ts prövning ett av kommissionen utarbetat utkast till lag i ämnet. Detta utkast är av följande lydelse.

Förslag

till

Lag om viss sammansättning av salnbjudet rågröd.

§ 1.

Bröd, vid vars framställning rågmjöl använts, må icke hållas till salu, där ej vid degberedningen tillsatts minst en viktdel potatis på tre viktdelar rågmjöl eller en viktdel potatismjöl eller potatisflingor på nio viktdelar rågmjöl.

Vad sålunda stadgats gäller även i avseende å bröd, som av ekonomisk förening tillhandahålles dess medlemmar, men ej i fråga om bröd, som införts från utlandet.

§ 2.

Bryter någon mot bestämmelsen i 1 §, straffes med böter från och med tio till och med femhundra kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, varom i första stycket av denna paragraf förmåles, fortsätter eller förnyar samma förseelse, skall, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till de böter, som äro bestämda för sådan förseelse.

§ 3.

För förseelse, som i 2 § sägs, vare, där den med husbondes vetskap begås av hans hustru, husfolk eller i hans arbete antagen person, husbonden ansvarig, liksom vore förseelsen begången av honom själv.

§ 4.

Förseelse, som i 2 § omförmåles, skall åtalas av allmän åklagare, i stad hos polisdomstol, därest särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare och,

där sådan icke finnes, vid allmän domstol samt å landet vid allmän domstol; och gälle i fråga om klagan över domstols eller poliskammares beslut i dessa mål vad i allmänhet angående besvär i brottmål finnes förordnat.

§ 5.

Ådömda böter skola tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

6 §.

Konungen äge meddela de närmare föreskrifter, som må erfordras för tillämpning av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1915 och gäller till och med den 1915; dock skall vad i 1 § stadgas ej äga tillämpning i avseende å försäljning av bröd, framställt före förstnämnda dag.

Till speciell motivering av förslaget bestämmelser må följande anföras.

1 §. Ehuru, såsom tidigare nämnts, potatisflingor f. n. icke inom landet produceras i nämnvärdare kvantitet, har det likväl ansetts lämpligt att jämnställa detta preparat med potatismjöl. Detta fabrikat torde nämligen i varje fall visa sig mer begärligt än potatismjöl, enär dess pris, såsom redan anmärkts, är lägre. Även är råvaruåtgången något mindre än för framställning av potatismjöl; för tillverkning av 100 kilogram potatisflingor beräknas nämligen åtgå omkring 6.6 hektoliter men för framställande av samma kvantitet potatismjöl 8.5—9.5 hektoliter potatis.

Det har tidigare påpekats, att vid tillsats av potatis en större relativ tillsatskvantitet måste beräknas än i fråga om potatispreparat. Den här föreslagna proportionen, enligt vilken av potatis skulle tillsättas två och en halv gånger större kvantitet än av potatispreparat, svarar icke fullt mot potatisens underlägsenhet ifråga om stärkelsesrikedom o. s. v., men har det, närmast av hänsyn till att tillblandningskvantiteten ej måtte bliva dyrare, när den utgöres av potatis, än när den består av potatispreparat, ej ansetts lämpligt stadga större potatishalt.

Enligt den formulering, som paragrafens första stycke erhållit, gäller föreskriften om tillsättande av potatis eller potatispreparat även bakning av sådana brödsorter, där jämte rågmjöl annat brödmjöl kommer till användning. Visserligen torde bakning av dylika brödsorter komma att upphöra, därest siktat rågmjöl icke vidare kan erhållas, och således bliva en följd av bifall till kommissionens samtida förslag om förbud mot rågsiktning. Men det kan förutsättas, att, även om dylikt förbud utfärdas samtidigt med här ifrågavarande föreskrifter, rågsikt, som producerats innan förbudet blivit gällande, ännu någon tid därefter skall finnas tillgängligt för bage-

rierna. Där kommer rågsikten i stor utsträckning till användning vid bakning av s. k. limpör, i vilka utom rågsikt även vetemjöl ingår, samt i norra Sverige för tillverkning av ett av rågsikt och kornmjöl bestående hushållsbröd. Även vid bakning av dylika brödsorter skulle således den ifrågasatta lagen äga tillämpning.

Då möjligen på något håll tvekan kan uppstå, huruvida det bröd, som av kooperativa föreningar — vårt land har ett stort antal kooperativa bagerier, däribland flera med en högst betydande omsättning — tillhandahålles egna medlemmar, bör hemfalla under här ifrågasatta föreskrifter, har till undanröjande av dylik tvekan en uttrycklig föreskrift meddelats i paragrafens andra stycke. Däremot har av nära liggande skäl bröd, som hit importerats, fritagits från lagens tillämpning.

6 §. Det torde icke vara osannolikt, att en lag av så jämförelsevis ovanlig natur som den här föreslagna vid sin tillämpning kan erbjuda vissa svårigheter, vilka nu ej kunna överblickas. Då det till underlättande av dessa svårigheter och även av annan anledning torde kunna finnas lämpligt att bereda Konungen möjlighet att utfärda närmare föreskrifter rörande lagens tillämpning, har stadgande härom införts i denna paragraf.

Såsom tidigare anförts, torde med avseende på lagens giltighetstid böra stadgas, att denna bör tillsvidare omfatta allenast ett halvt år, och har kommissionen även vid sina kalkyler av den i 1 § föreslagna tillsatsprocenten utgått från denna förutsättning.»

*Departements-
chefen.*

Av denna framställning synes, att kommissionen uti ifrågavarande avseende icke för sin del velat direkt tillstyrka ett reglerande ingripande. För egen del finner jag mig emellertid icke kunna underlåta detta. Ställningen i avseende å vår tillgång av brödsäd kan nämligen bliva så vansklig, att det icke synes kunna försvaras att icke redan nu vidtaga alla de åtgärder, som kunna stärka densamma, även om mot vissa av dem kan framställas en eller annan anmärkning. Härtill kommer, vad nu ifrågavarande åtgärder angår, att försök, som genom livsmedelskommissionens försorg och även eljest verkstälts, visat, att genom blandning med potatismjöl eller potatisflingor rågbrödet — i motsats mot vetebrödet — icke försämras utan fastmer i vissa avseenden förbättras i kvalitet. Dessutom hava genom det nyligen utfärdade förbudet mot brännvinsbränning betydande, för dylik bränning eljest avsedda kvantiteter potatis blivit frigjorda till annan användning. Det synes då blott vara en åtgärd av enkel följdriktighet, att staten, som genom förbudet just velat förhindra vissa näringsämnen förbrukning till brännvin, vidtager anstalter, som inrikta livsmedelskonsumtionen på sådana ämnen. Jag vill därför tillstyrka Kungl. Maj:t att även i nu förevarande fråga tillgripa reglerande lagstiftningsåtgärder, och kan jag därutinnan i huvudsak ansluta mig till kommissionens ovan återgivna utkast.

Bland de förändringar, jag vidtagit i kommissionens förslag, vill jag framhålla följande.

Enär det icke synes erforderligt eller ens lämpligt att stadga potatisinblandning i bröd, så snart en, om ock jämförelsevis obetydlig, kvantitet rågmjöl använts vid brödets framställande, har införts bestämmelse, att rågmjöl skall vara använt till större myckenhet, än som motsvarar fjärdedelen av det använda mjölet, för att blandningsskyldigheten skall inträda.

Vidare föreslås, att majsmjöl skall vid tillblandningen kunna ersätta potatismjöl eller potatisflingor. Även om jag icke tillägger denna förändring någon avsevärd vikt, har jag dock därmed velat på ytterligare en, särskilt från bagerihåll förordad, väg befordra det avsedda målet, rågkvantitetens besparande.

För ikraftträdandet av denna författning föreslås en respittid av fjorton dagar, vilken synes nödvändig bland annat för att bagarna må hinna skaffa sig förråd av inblandningsmaterial. Med hänsyn till denna övergångstid finner jag icke någon betänklighet böra möta för att liksom i författningen angående rågsiktning lägga å svaranden skyldigheten att visa, att av honom till salu hållet rågbröd, vid vars tillverkning icke iakttagits föreskrifterna om inblandning, blivit framställt utom landet eller ock inom landet före det förordningen trätt i kraft.

Såsom ovan framhållits, har det icke visat sig fördelaktigt att inblanda material av potatis vid tillverkning av vetebröd. Däremot kan det väl ifrågasättas, att vete skulle vid malning tillsättas med råg, majs eller annat sädesslag. Då emellertid förslag härom icke nu framställts och frågan icke erhållit erforderlig utredning, har jag icke ansett det lämpligt att i avvidan på dylik utredning låta anstå med framläggandet av förslag i de nu ifrågavarande, säkerligen betydelsefullare ämnena.

Sedan departementschefen härefter uppläst inom jordbruksdepartementet utarbetade förslag till förordning angående siktning av rågmjöl och till förordning om viss sammansättning av rågbröd, anförde han vidare.

Det torde visserligen tillkomma Kungl. Maj:t att även utan riksdagens hörande utfärda sådana föreskrifter, som innefattas i de nu upplästa författningsförslagen. Emellertid äro dessa föreskrifter av så djupt ingripande betydelse för den enskilda hushållningen, att det synes mig önskligt, att tillfälle lämnas riksdagen att yttra sig över desamma.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte förordna, att riksdagens yttrande skall inhämtas över de författningsförslag, jag i ovan berörda ämnen låtit utarbeta; varjämte Eders Kungl. Maj:t torde förklara sig vilja, efter mottagandet av riksdagens svar, företaga den

slutliga prövningen av samma förslag och förordna om utfärdande av författningar i förevarande ämnen.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle i följd härav proposition avlätas till riksdagen av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

A. Lekander.